

Maalla se on mukavaa

Olen iloinen ja tavattoman onnellinen - näin jälkepäin ajatellen. Saimme syntyä maalla, Juvalla, kaukana pois pahasta maailmasta. Pieneen, mutta lämpöiseen vaatimattomaan mökkiin, Väliaholla Luomasten kylässä. Olen lapsista keskimäinen, Kaija-sisko on vuoden vanhempi ja velipoika Hannu kolme vuotta nuorempi. Isän ja äidin lisäksi perheeseemme kuului kiinteästi Ada-mamma, isän leskeksi jäänyt äiti. Hänen vaikutuksensa meihin lapsiin oli suurempi tärkeämpi ja ohjaavampi, kuin silloin naperoina edes ymmärsimme. Joskus hieman häiritsi, ettei mammalla ja isällä ollut kunnollisia puhevälejä, vain jatkuvaa toisilleen torailua. Jos toisella oli jotain sanottavaa, se päättyi nopeasti äsähelyyn ja jommankumman ulosmarssiin.

Näissä vaatimattomissa oloissa, saimme viettää elämämme parhaimman jakson. Vähän kaikesta oli joskus puutetta, mutta sitä ei silloin huomannut, tai se ei ollut elämää suurempi kysymys. Kotitila oli pieni, peltoa pari kolme kivistä hehtaaria, vähän metsää ja muutama kotieläin. Pikkuista ja vähän suurempaakin puuhaa riitti, joskus näännyksiin saakka. Äiti-Sirkan aika kului tupatöissä, pellolla ja karjanhoidossa. Kolme lehmää, pari lammasta, sika, vasikka, kanat ja kukko vaativat osansa. Isä-Viljo oli käsistään oikea monitoimimestarimies. Pellot ja talvisin rankat metsätyöt työllistivät tehokkaasti. Loput ajat kuluivat käsityöharrastuksissa. Hän oli tavattoman taitava käsistään. Talvi-iltoina höylät lennättivät lastuja tuvan lattialle. Valmista tuli, suksia, kelkkoja rekijä, tarvekaluja, leluja ja jos vaikka mitä. Keväästä syksyyn oli iltaisin lähitalojen katto-, ikkuna ja muita seinänoikaisuremontteja. Eihän niistä paljon rahaa tullut, vaan isännät totesivat tilipäivinä: "Kuha suahaan nuo viljanvähät ens puituva, niin kahotaa sitte jos par säkkijä jyvijä...". Äiti marmatti ja isä tuhahteli: "Voi perkele. Ennä en mäne Einarille pärekattova tekemään. Eihä se pahhaine mittää kuitenkaa maksa".

Ada-mamma syntyi 01.02.1900 Kristina Suhosen vanhimpana lapsena. Kristiina-äiti ei ollut suinkaan iällä pilattu ensisynnyttäjäksi. Hän oli 15-vuotias. Isästä ei ollut kuin huhupuheita. "Huoranpenikkahan minä", totesi mamma syvään henkäisten, jos joskus tuli puhetta hänen vanhemmistaan. Niukka oma elämä alkoi mammalla kymmenvuotiaana. Ensimmäisessä naapuritaloissa lapsenliikkana ja sitten alkoi piian elämä. Kunnantalon pihalla pidetyssä auksuunissa mamma pääsi alimman tarjouksen tehneen isännän taloon piiaksi. "Hyvä isäntähä se olj, merkkuuutti kirjoihin taloväkkee kuuluvaks". Vuodet kuluivat ja Ada kohtasi vanhanpojan, August Vilhelm Ylösen. Vaikka Kusti oli hieman iäkkäämpi, 21 vuotta mammaa vanhempi, päättyi Kustin kosioretki lopulta avioliittoon. Lapsia heille syntyi neljä, joista toinen kaksospojista, Viljo August on isäni.

Ada jäi leskeksi 49-vuotiaana ja jäi asumaan Viljon ja Sirkan luokse. Hänellä oli akussa virtaa, arvosteli nuorikkoa joskus melko kärkevästi ja toraili poikansa kanssa. "Jotenkin aistin, että olin ottanut mamman paikan talossa. Minusta tuli pelkkä pahantekijä", kertoo äiti myöhemmin. Viljo ei näitä kipakoita sananvaihtoja kestänyt. Löi hatun päähän ja lähti kylän ukkojen kanssa turisemaan. Sekin oli minun syy", muistelee äitini näitä ikäviä yhteenottoja. Jumalan kutsuun mamma vastasi lopulta myöntävästi eräässä pirttihartausjuhlassa. Samassa tilaisuudessa mamma sai tuta myös mitalin toisen puolen. Kun hän meni papin kanssa oven taakse toiseen huoneeseen kahden kesken keskustelemaan armon asioista, tokaisi joku pirtissä tupakoivista ukonkõiriläistä: "No ny se män Aata sitte kertommaa papinpentelele, kuinka monta juoppova tässä kylässä oekeesti on".

Mamma huolehti meistä lapsista, kun vanhemman olivat muissa töissä. Ja hyvin huolehtikin. Piti meitä orjinaan. Hän oli erittäin taitava kehittämään aina jotain pirullista, pikkuista tai suurempaa puuhaa. Lapsille muka sopivaa, selkää suoristavaa ja mieltä piristävää. "Ei Jumala laeskoja elätä", kajahti tuttu, sisintä ja selkäpiitä karmiva komento. "Nyt männää haravoimaan se heinäpellon

takakuluma, ae pahhainen kun ripsahutti vettä. Männäänki sitten riipasemmaan sangollinen mustikkoo, vadelmoo, mansikkoo, puolukkoo, karpaloota ja tullessa riivitään muutama paju nahasta paljaaks”. Juvan Nahkatehdas osti niputettua pajunkuorta nahkojen parkkukseen. Mamma innostui asiasta. Meidän lasten mielestä mamman innostuksen mittari surahti kirkaasti punaiselle. Tosin siitä sai helppoa rahaa ja innokas halpatyövoima oli käden ulottuvilla. Ensin vesuri heilumaan, että saatiin raaka-ainetta. Sormet ja kynnet vereslihalla riivimme pajunkuoria pitkiksi suikaleiksi, jotka mamma niputti ja satoi pieniksi paketeiksi. Huomasimme melko nopeasti, että paketit kuivuivat auringossa olemattoman painoisiksi. Rahaa tuli kevyistä nipuista niukasti. Otimme käyttöön varasuunnitelman. Uputimme Kaijan kanssa paketit mutahautaan ja nostimme ne kuiville vasta kun logistiikkapäällikköisä lähti viemään niitä hevoskärryillä tehtaanjohtajan punnittavaksi. Rahaa tuli rutkasti enemmän, huomattavasti pienemmällä rehkimisellä.

Oma erityinen lukunsa olivat pyhänseudut. Lauantaisin lämpeni savusauna. Puhtaitten, mamman koivuvihdalla raakalaismaisesti ´pieksämien´ penikoiden oli aika valmistautua tulevaan hartaaseen pyhänviettoon. Sunnuntaiaamut olivat hetken jopa liian rauhallisia. Vasta kymmeneltä alkoi Jumalanpalveluksen kuunteleminen rätisevästä radiosta. Silloin oli pakko hiljentyä hiirtäkin hiljaisemmaksi. Mamma luritteli virret ”vanhasta muistista”, mutta rukouksiin oli kaikkien pakko yhtyä ääneen lausumalla. Mammalla oli tavattoman kaunis lauluääni, jota me yritimme yllälaulaa omilla vähemmän soivilla kirkkailla lapsenäänillä.

Äiti kantoi ravitsevaa ruokaa pöytään, jotta ehtisimme ajoissa pyhäkouluun. Kokoonnuimme kaikki kylän lapset vuorotellen jonkin lähitalon pirttiin. Kiukkaan Elinan tai mamman toimiessa tilanteen mukaan seremoniamestareina. Kuunneltiin vakavina ja hiljaisina kauniita lupauksia ”kavotukseen ja ikuiseen helevetin tulleen joutumisesta”, jos tekisimme syntiä. ”Ja kyllähän työ sitä teette”. Myös muita yhtä lupaavia tulevaisuudenkuvia ropisi päällemme kuin saavista kaataen. Palkinto tuli istunnon päätteeksi. Saimme pienet paperiset lampaankuvat liimattavaksi kotona pyhäkoulun osallistumisarkkiin. Meille mieluisin karkeloiden pitopaikka oli Kiviahon pirtti, koska kisojen päätteeksi meillä oli äidin ja isän antama lupa lähteä Korhosen Einon ja Laurin kotiin leikkimään pariaksi tunniksi. Matkalla oli sopivasti autiotalo, jonka pimeällä vintillä oli säkkikaupalla kuivattuja kessunlehtiä. Käärimme ammattimiesten ottein vähintäänkin tukevat sätkät, jotka sitten pössyttelimme miehekkäästi metsän siimeksessä. Samalla laulaa lurittelimme kuorossa: ”Ei laaksoa, ei kukkulaa...” Elinan ulkoisiin avuihin viitaten. Kerran eräs naapurin räpäletyttö yllätti meidät kessuttelijat kesken kiihkeimpien poskisavujen. Helakan punaiset kasvot innosta puhkuen lupasi kertoa löydöstään kotoväelle. Eino julmistui mokomalle lyytille ja uhkasi istuttaa kielikello tyttöntyllerön kusiaispesään ilman housuja, kädet puunympäri tiukasti sidottuna. Tyttö jätti kertomatta kotonaan, mitä oli sattumalta suuressa maailmassa nähnyt.

Leikkien jälkeen oli tulenpalava kiire ruokapöytään, jotta ehtisimme iltaraveihin johonkin lähitaloon. Mamma järjesteli ja piti seuroja uskonsisarien ja -veljien kanssa. Virret ja laahaavat, mutta uhkaavat puheet eivät vähempää voineet kiinnostaa. Kiiruhdimme kuhmuraista ja kapeaa metsäpolkua pimeässä kotiin. Mamma pahrusti edellä Kaijaa kädestä kiinni pitäen. Tienoon täytti hidastempoinen virrenhyrinä. ”Maan korvessa kulkevi lapsosen tie...” tai ”Oi Herra jos mä matkamies maan...”. Pimeä pelotti hieman, joten virsien hyrinä toikin yllättäen kotimatkaan jopa pientä turvallisuuden tunnetta. Samoin kun mamman esiliinan taskussa lupaavasti rapiseva menttoolikaramellipussi. Kotiin päästyämme ohjelmassa ei enää ollut kuin ikävät iltatoimet, sekä kalanmaksajyljusikallinen, iltarukous ja nukahtaminen mamman kuorsauksen siivittämänä.

Kerran talvella oli taas jotkut iltariennot tiedossa, pakko-osallistuminen oli itsestäänselvyys. Ennen lähtöä kipaisin vielä kammarissa. Olin nähnyt isän laittavan senkin laatikkoon Soave-hiusrasvaputkilon. En ehtinyt siinä kiireessä lukea joutavia käyttöohjeita, vaan turautin vauhdilla kämmenkuppiin rasvaa. Oh-hoh, tulipas vähintäänkin riittävästi. Rasvasin tukan päätä nuolevaksi,

jakaus keskelle päätä, aivan kuin parhaillakin körttisaarnaajilla ja istutin varovasti hieman pieneksi käyneen karvareuhkan tiukasti päähän. Kisapaikalle hiihimme sopuisasti jonossa. Isä veti letkaa, muut seurasivat kuuliaisina perässä. Sisällä pirtissä nykäisin miehekkäästi karvareuhkan pois päästä ja samalla tuhosin sileän körttikampauksen. Miellyttävä, nenää ja lähitienuota hyväilevä tuoksu tulvahti tupaan ja äidin ilme kaikkine eri värivivahteineen oli vähintäänkin näkemisen arvoinen. Puuhakas talon emäntä kehui hiihtäjäsankaria: "Onpas se Seppo vetänyt raelakasti hiihtossuuvven, ku o piä noe märkänä. Iha o tukkakkii läpärkä". Äiti yritti hädissään tasoittaa kämmenellä pystyssä töröttäviä, rasvaa tihkuvia hiusklimpejä, tosin melko vaatimattomin tuloksin. Talon emäntä kiitteli vielä pois lähtiessä hiihdon tulevaa maailmanmestaria tai ainakin pitäjänmestaria tai ainakin Väliahon mestaria "mite kovva hiihtomies tuosta Seposta oekkee tullookaa, ku vieläkkii o piä noe märkänä. Täydellisen hiljaisuuden vallatessa talviset maisemat hiihtelimme jonossa kotiin. Vasta pirtissä sain kuulla, miten fiksumusti olin "tuas kerra kääntänyt". Se oli samalle illalle jo toinen jyrkää saarna. Onneksi isä myhäili myötätuntoisesti, naisväellä oli asiaa senkin edestä, kun komuutin päällä jynssäsin lämpimällä vedellä peltivadissa ylimääräiset soavat pois tukasta.

Täytyihän mammaa toki joskus myös hiukan kiusoitella. Hannu oli siinä hommassa etevin, vaikka olikin joukon kuopus. Hän helskytteli naama naurussa: "Taitaa olla mamma rakastunut Juoson Kustiin tai Kiiskisen Alappoon..." Pitimmälle poika ei ehtinyt, kun mamma tivahti: "Luuletko työryökäleet, ett minula on v****u polovessa, että se on kaekkien kätössä?". Äiti hämmenteli sopivasti hellalla puurokattilaa. Vispilä otti hetkessä muutaman ylikierroksen. "Onko se nyt pakko tuolle puhuva lasten kuulle?", moitti äiti. Mamma veti henkeä, niiskautti pienen itkun ja vieritti syyn Hannulle. "Tuoha se Hannun retale alootti".

Isä tarkasteli asiantuntijan silmin kamarin seinää. Olin mukana innokkaana apurina. Isä katseli arvostelevasti seinille aseteltuja uskonnollisaiheisia, haalistuneita, värinsä menettäneitä orjantappurapäisen Jumalan ja enkelten paperitaideteoksia. "Nuo jumalankuvat joutaa sitten helevettiin, kun ensi viikolla alamme tapiseeraamaan seinää". Poimin sanat tarkasti mieleeni. Minulla oli mammalle uutta, erittäin tärkeää kerrottavaa. Oikein vatsassa kipristeli. "Isä sano, että ne kamarin jumalankuvat joutaa sitten helevettiin, kun isän kanssa alamme tapiseeraamaan". Mamman katse kertoi paljon, hän tuijotti uutisentuojaa ilmeettömänä, lähes paikoilleen halvaantuneena, kopaisi sydänalaa, kaivoi esiliinan taskusta Nitro-purkin, sujautti tabletin kielen alle ja puhkesi sitten helakkaan itkuun, solmiten vapisevin käsin kiireesti päällinää tiukemmalle leuan alle. Vetäisi äkäisesti takin niskaansa ja poistui sanaakaan sanomatta omille reissuilleen. Isä ei toteuttanut äidin toivetta antaa uutisentuojalle vähän remelillä oikeita käyttäytymis- ja sanomisenoppia.

Osasi mamma myös loukata verisesti toista, jos hän niin halusi. Miksei olisi? Päättyi sitten kerralla iskeä minut lattianrakoon. Pakko oli käydä nurkan takana tirauttamassa pitkät itkut. Meni ja osti kirkonkylästä Puurtisen kaupasta Hannulle hienot sälesukset rotanloukkusiteillä. Itsellä oli vain isän tekemät koivupuiset mäystinsiteillä varustetut kalhut. Kyllä harmitti tuollainen yhden naperon suosiminen. Kyynelkanavat piti puhdistaa vielä kerran uudelleen, niin paljon hentoa sydäntä särki moinen suosikkipojan lelliminen. Mamma lohdutti surevaa isoveljeä, melkein hiihdon piiri-, tai muuta mestaria: "Elä ou Seppo milläskää. Kun sinu vanhat sukset katkeavaa, tae käövät pieniksi, ostetaa sitte sullekin sälesukset". Katkeava, jäi soimaan loukattuun sieluun. Lähdin ulos, pujottelin sukset jalkoihin ja kiipesin pienelle nyppyrälle. Siitä tasaista liukua kohti ladon seinää. Poikkihan se meni. Kannoin tulokset mamman silmien eteen. Hyväksä hyräili vain virttä ja totesi naurussasuin: "Elä huoli, ku issäis tulloo metästä, suap pellittöo katkennee suksen." Näinhän isä myös teki, pellitti suksen. Harmitti ja hävetti. Seuraavana talvena mamma osti sutki-Puurtiselta minulle uudet

sälesukset. Eihän se kauppias suinkaan erityisen sutki ollut, mutta tässä mamman tekemässä minulle erittäin tärkeässä kaupassa hänessä oli havaittavissa selkeästi se huijarin pimeämpi puoli, sukset olivat eriparia, toinen oli 175 ja toinen 170 senttiä pitkä. Isä lyhensi pitempää viitisen senttiä ja siirsi toista sidettä vastaavasti taaksepäin.

Joskus jäi omaakin aikaa orjatöistä. Käytimme sen Hannun kanssa tehokkaasti hyödyksi, olihan se "omaa aikaa". Isä oli ollut sodasta päästyään tielaitoksella panostajana ja kivien räjäyttelijänä. Kotiintuliaisena oli taskuissa kulkeutunut aitan ylähyllylle melkomoinen määrä tulilankaa, nalleja ja dynamiittipötkyjä. Havainnoimme huolimattomasti piilotetut aarteet. Nihrasimme puukolla tulilankakiepistä langanpätkiä omaan käyttöön. Taskuun solahti muutama nalli. Dynamiittiin emme alkuvaiheessa uskaltaneet koskea. "Se on sentti ja sekunti, kun tulilanka pallaa", muistimme isän joskus kertoneen naapuriukolle. Painuimme metsään kokeilemaan. Tössäyttelimme lahoja juurikoita, tosin eihän se nalli paljon puuta repinyt. Kerran ei tussahtanut, joten menin tarkistamaan oliko tulilangan sytytys epäonnistunut. Nostin juurakkoa ja silloin pössähti. Kulmakarvat ja otsatukka kärähtivät. Hannu juoksi käskystäni hakemaan kotoa sakset ja leikkasi uuden otsatukan. Illalla isä totesi rauhallisena "Sepon suaneen uuvven viimmosen piälle leikatun tukan". Ei kyselyt missä tai miten vahinko oli tapahtunut, leikkasi ammattimiehen ottein pään kaljuksi.

Onnettomuuden jälkeen keskityimme aktiivisesti, kaikella tarmolla, lintujen rotuoppiin ja jatkojalostukseen. Räksien, peipposten, västäräkkien ja variksien munarikkaita pesiä oli vaikka muille jakaa. Teimme pieniä munakoktaileja. Sekoittelimme eri pesien munia keskenään. Valvoimme tarkasti poikasten kuoriutumista, mutta emme havainneet uusia rotuja syntyneen. Rangaistuksena teimme variksille häkkiansan. Kun saimme linnun kiinni, sidoimme vatsan alle pätkän tulilankaa ja nallin. Sitten vain lentoon. Mukavasti tussahti, höyhenet ja sulat leijailivat maahan. Tämäkin ilo loppui, kun eräs varis päätti tehdä kommandohyökkäyksen, kohteena aseettomat rodunjalostajat. Kaartoi meitä kohti, yrittäen viedä meidät mukanaan lintujen taivaaseen.

Isälle oli rakennustyömailta kertynyt taskunpohjille ja sieltä naulalaatikkoon erikokoisia vääriä ja suorina nauloja. Löysimme Hannun kanssa sopivat pölkyn ja aloitimme naulauchommelit. Hyvinhän ne upposivat raskaalla vasaralla naputeltuna, mitä nyt muutama katsoi aiheelliseksi taipua linkulle. Yllättävän paljon nauloja mahtui leveän pölkyn päähän. Paikalle tallustellut isä katsoi työmaata, siirsi pilliklubin toiseen suupieleen ja antoi kiitoksensa. "Oeskoha tuoho ammattimieskää suanunna enmpöö naaloja uppovammaa?" Isän kehu otimme vastaan nöyrinä nikkareina – kannustavina kiitoksina.

Syksyllä olin aloittanut kansakoulun. Joulujuhlat olivat illalla koululla, sitten alkaisi kauan odotettu joululoma. Äiti oli kätevä kammesta pyöritettävän Singerin käyttäjä, hän oli ommellut pojalle uudet vihreät molskihousut. Tyhjää aikaa ennen Nääringin kansakoululle hiihtelyä oli pari luppotuntia. Se piti hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti. Menin Hannun kanssa liiteriin puuhastelemaan puutöitä. Hetken oli rauha maassa, mutta äityi nopeasti kiivaaksi sanaharkaksi. Hannulla oli puukko kädessä. Hän tarttui oikeaoppisesti terään ja sinkosi puukon kohti isoveljeä. Heitto oli lähes täydellinen. Puhkaisi molskihousun lahkeen polven alapuolelta ja jäi töröttämään jalkaan. Paniikki iski, koska haava pukkasi kohtuullisen paljon verta. Teimme rätistä ensisiteen, mutta lahkeen reikä jäi ilkkumaan kuin pahahenki. Juhlissa minulla oli Hännisen Oivan kanssa pieni ohjelmanumero. Nousimme pienen luokan korotetulle lavalle. Esitys oli syvästi ihmisten sisimpiä sielunkelloja soitteleva, koska äiti ja mamma tihrustivat itkua ja isänkin naama oli tavallista synkemmän oloinen. Veri oli kuivunut lahkeeseen mustaksi laikuksi ja viillos irvisteli kuin irvileuka paholainen. Hiljainen

joukko kotiutui ja tuvassa sain antaa kaunistellun selostuksen tapahtuneesta. "Uuvvet housut tein ja nyt ovat tuonnäköiset" tirskahteli äiti mamman säestäessä helevettiin joutumisella. Äiti ehdotteli isälle remelillä selänoikaisua, mutta eihän isä näin raakaan ehdotukseen suostunut. Putsaili ja kääri jalkahaavan paketiiksi, sekä upotti housujen verisen lahkeen suopaliuokseen. Housujen kuivettua seuraavana päivänä, äiti ompeli taidokkaasti viillon umpeen. Pysyvänä muistona lämpimästä veljesrakkaudesta on jalassa säilynyt arpi läpi vuosikymmenten.

Hannu-veli oli vilkas ja sanavalmis poika jo aivan pikkunassikkana. Hotkimme ruokaa, perunoita ja läskisöosia, sekä äidin leipomia runsaalla suolaisella voilla päällystettyjä ruisleipäviipaleita. Äiti ja mamma turisivat omiaan, isä huokaili pöydänpäässä, mutta Hannulla riitti virtaa. Hänellä oli asiaa: "Kuhan suahaan ensi syötyvä, lähetään sitte Sepon kanssa riihen taakse tupakalle". Pirtissä repesi samanaikaisesti railakas riemu ja suuri suru. Mamma ei luvannut kovin ruusuista tulevaisuutta mokomille räpäleille, äiti tavoitteli oikealla ja vasemmalla kädellä hiuskuontaloja ja isä huokaili entistä syvempään. Selkäsaunalta kuitenkin vältyttiin.

Joku vaatimaton juhlapäivä oli tulossa. Äiti pani parastaan. Paistoi uunissa täytekakun pohjan, leikkasi sen hienosti leveäteräisellä keittiöveitsellä kolmeksi yhtä paksuksi kiekoksi. Väleihin tuli itsetehtyä mansikkahilloa. Enää ei ollut jäljellä kun kauniin vihreän voikuorrutuksen pintaansively ja vedessä kastellulla veitsellä tasoittaminen. Hienolta näytti. Hannu oli penkillä polvillaan tiiraamassa työn edistymistä, sekä jakelemassa asiantuntijan ohjeita. Kovasti jännitti nuortamiestä, kun äiti otti kynttilän käteensä ja tarkisteli kakun keskikohtaa. Hannu päätti auttaa osaltaan, nousi seisomaan penkille ja puolittain makuulla pöydän päällä auttoi äitiä keskikohdan löytymisessä. Hyvinhän se meni. Villasukka lipesi liukkaalla penkillä ja poika mätkähti pöydälle mahalleen kakun viereen. Oikea nyrkki ja villapaidan hiha upposivat keskelle kakkua, pohjaan saakka. Hannu tempaisi nopeasti nyrkin pois, jolloin loputkin kakkukiekot levisivät pöydälle. Äiti suutahti hieman ja läppäsi veitsen lappeella Hannua keskelle päätä. Vieläkin muistan sen onton lässäyksen. Minua nauratti, äitiä itketti ja mamman virrenhyrinä loppui kuin veitsellä leikaten. Saimme kuulla kunniamme "Hannu kaaniin kuaku pilloomisesta ja minä tyhjä assiiijan naaramisesta".

Kortinpeluu, viinanjuonti ja tanssiminen olivat mamman katsannossa "suoraa sannoojjen sen pahhaisen pirunriiviön keksintöjä", pahimmasta päästä. Kaikki kortteja läpsyttelivät saavat loppujaossa maistaa aevan varmasti kuumimman helevetin esikartanon lieskoja. Kun mamma jälleen kerran lähti syvästi loukattuna omille reissuilleen, puskevisti kulki lähitaloissa salamaakin nopeammin. Väliahon tupaan kokoontui oitis kiihkeä korttirinki kiillottamaan isän piilossa pitämiä kortteja. Kiukkaan Olli, armoitettu suustaan, mutta myös pelimies henkeen ja vereen, hiljaisempi ja harkitsevaisempi Heinämäen Paavo sekä isä. Pojannaperot auttoivat takapiruina, paikkaa vaihtaen ja pelin saloja opiskelleen. Ventin, raminan, maijan, viimeisen tikin ja sökön salat paljastuivat pikkuhiljaa takapiruille. Miehet läiskivät kortteja oikein urakalla. Lopulta mamman tuttu hahmo näkyi pellon portilla, mutta Olli ehdotti vielä yhtä kierrosta, nopeaa viimeistä tikkiä. Korttipakka sujahti viime tipassa isän piiloon, samalla kun väsynyt maailmanmatkaaja avasi tuvan oven. Mamma arvioi tarkkaakin tarkemmilla haukansilmillään epämääräistä joukkoa, päätellen sen ilman pienintäkään epäilyä itse saatanan lähettämäksi sökörinkiksi. Hannu auttoi parhaansa mukaan arvailuissa. "Tämä on hertta-akka ja tää on patajätkä...sökössä ei kannata ensimmäistä korttia pihistellä...ristillistä se oli Tiina-vainaankin elämä...ruudut on suuret, sanoi, kukas se nyt olikaan, niin lasimestari...herttasta sen elämän olla pitää...kato perskortti anto ässäparin...esitteli Hannu lattialla seisovalle mammalle osaamistaan, samalla kuviteltuja kortteja pöydälle läiskien. Mamma seisoi tolpillaan kerrankin sanattomana, lähes halvaantuneena, ylikierroksilla käyvää sydäntään kädellä painellen. Itkuthan siinä tirahtivat, ensin mammalta, sitten äidiltä ja viimeisenä Hannulta. Mojova tukkapölly saattoi olla Hannulla osasyynä helakkaan kyyneltulvaan. "Huomenissa lähen ystävien luo yökyllään. Nyt en enää millää jaksa. Tälläsessä korttitaloosa ei voe immeine ellää",

lupasi läöpästynyt mamma.

Mamma palasi jälleen kerran reissultaan, väsyneenä mutta ylen onnellisena. Oli selvästikin tavannut hänelle rakkaita uskonsisariaan, niitä tienoon pahimpia juoruämmiä ja saanut näin kevennettyä heille sydäntään ja surujaan. Hannu oli valmistellut tervetuliaispuheen. "Kun mamma kohta kuitenkin kuolee, tuoni korjaa niin kuin isä sanoo, saan minä tukiliivit ja tekohampaat, Seppo saa ration ja Kaija raamatun ja virsikirjan". Mamma katsoa ährysti pesänjakajaa naama punaisena ja totesi melko happamasti, suu mutrussa: "Vae työ ryökäleet juatte jo minu muallista ommaisuutta, antakee pahhaiset minun ensin raohasa kuola".

Hillasuolle johti mamman määrätietoinen askel, "ku ei se Jumala laeskoja elätä." Hannulla oli selvästikin tärkeää asiaa: "Mite sinä mamma sitte oot noe vanhaks eläny, ku...?". Pitemmälle poika ei ehtinyt, kun mamma loi kysyjään murhaavan katseen. Vastausta ei tullut pienen pojan selkeään kysymykseen. Mamma pahrusti edellä, pakkotyökaarti seurasi hiljaisena perässä, tyhjiä kuppejaan kalisuttaen. Kaijan osuus oli kahdeksan, Sepon kuusi ja pahnanpojimmaisen Hannun vain vaatimattomat neljä kuppia. Sekin oli pienelle pojalle selvästi liikaa. Hän tamppasi mammalta salaa kupin puolilleen rahkasammalta. Tiukkasi vielä pienellä nyrkillä kupinpohjaa. Ennen kuin täyden kupin sai tyhjentää kokoamissankoon, piti se näyttää työnjohtajalle, joka seurasi silmä tarkkana, että kaikki muuraimet solahtivat sankoon. Tuli Hannun vuoro. Hän kippasi marjat sankoon ja kippasi samalla marjojen päälle sammaltupon. Alkoi ankara juoksukilpailu. Pieni ketterä poika oli upottavalla suolla nopeampi, raskastekoinen mamma sitä vastoin pöllytti enemmänkin vettä ja rahkasammalta, eikä saanut Hannua kiinni. "Voe sinä pojanrehjake, suat mamman kävestä, kun issäinne ja äetinne ei pijä teille minkäänlaista kurija", puuskutti mamma. Hannu keräsi kiltisti neljä sammaletonta kupillista.

Mamma käytti puheissaan tavattoman rikasta kieltä. Olimme jälleen kerran palailemassa kotiin joltain illan hartausretkeltä. Matka eteni Nääringin koululta metsäpolulle. Sitä ahkerasti polkemalla näkyisi kohta koti. Mamma kulki edellä ja me kovin kiltit penikat jonossa peräpään valvojina. Tasainen virrenhyrinä maustoi matkantekoa. Välisuo oli ojitettu ja ylityssiltoja markkeerasi muutama huolimattomasti ojan yli heitetty puunranka. Mamman jalka lipsahti hieman sivuun ja hän mätkähti selälleen mutaojaan. En muista tarkalleen painoinko mammaa syvemmälle mutelikkoon vai vedinkö kädestä ylöspäin. Lopulta mutainen tallaaja pääsi kovemmalle maalle. "Voe riehkeinen sentäs, taes perse kastuva."

Olin jostain kautta rantain kuullut isommilta pojilta, kukosta ja heinäkorresta. Eikun testaamaan. Sain pyydystettyä punaheltan kinaloon, eikä matka alapellon ladonrähjän taakse muiden katseilta piiloon kauaa vienyt. Taittelimme kukon kyljelleen ja asetimme varoen heinäkorren silmän päälle. Korren paikallaanpysymisen varmistimme asettamalla kivet painoksi korren päihin. Hyvin tuntui toimivan. Kukko ei liikahtanut milliakään, koske varman tiedon mukaan se "näki heinäkorren vähintäänkin hirsipölkkyä". Sinne kukko unohtui, kunnes tarkkasilmäinen mamma havannoi punaheltan kadonneen. Vilkaisin Hannua. Olimme unohtaneet kukon testauspaikalle. Hipsimme ladolle ja siellähän kukko korisi kuolemaa tehden samassa asennossa, mihin olimme sen jättäneet. Heinä pois silmän päältä, kukko nousi huterasti hujuville jaloilleen ja lähti taapertamaan toista siipeä laahaten pihapiiriin, josta kuului mamman railakas tervetulotoivotus. "Sielläkö sinä rietas oot ollunna, omilla teillä".

Kylän ukonkõiriläillä on tapana kokoontua iltaa istumaan pirttiin. Isä, heti 18 vuotta täytettyään lähti kaksoisveljensä Martin kanssa vapaaehtoisena, niin kuin monet muutkin, taistelemaan sodassa meille itsenäisen Suomen. Tupakat käräysivät ja illan edetessä "uroteot" muuttuivat yhä hurjemmiksi. Ryssiä kaatui suolle enemmän kuin sinne inhimillisesti katsoen olisi mahtunut. Vaikka olimme leikkivinäme omia leikkejä, kuuntelin tarkalla korvalla näitä jännittäviä tarinoita. Ikää

karttui, joten aloin utelemaan isältä lisää sotatarinoita. Ei hän niistä mitään halunnut kertoa. Päin vastoin, miesten jutut saivat uusia ulottuvuuksia, sotaisat jutut loppuivat kuin veitsellä leikaten. Ilmeisesti isä oli ohjeistanut ukkoja juttelemaan vähemmän hylsyjä sisältäviä, rauhanomaisempia tarinoita. Kuten vaikkapa ”jäläkiviisas-Hännisen”, ”niätsese-Viänäsen” tai ”kaekenluppoova-Auvisen” edellispäivien sanomisia ja tekemisiä, tai tekemättä jättämisiä. Mamma kertoili myöhemmin vedet silmissä: ”Vaekka se pastor sovankin aekana ol ihan mukava mies, nii aena toevo peleko syvälä syvämmessä, ettei näkis papin astelevan kohti pirttijä. Sillä ei oes kuitenkaa ollu hyvvijä uutisia kerrottavana”.

Rahasta oli henkilökohtaisella tasolla jatkuva nuusa, joten jollain taikatempulla sitä piti saada lisää. Olin oppinut lukemaan nelivuotiaana ja kirjoittamaan tikkukirjaimin viisivuotiaana. Posti kantoi Tannisen kaupalle Savon Sanomat, Maaseudun Tulevaisuuden ja Kotimaa-lehden. Tarjonnassa oli selviä vakavia puutteita: jakelu ei kattanut laatulehtiä. Tuvan lehtivalikoima kaipasi jotain uutta, odottamassa oli selkeä markkinarako. Päätin pistää pystyyn menestyvän kustannustalon. Äiti oli viikannut siistiin nippuun jokaisen kaupasta saadun käärepaperin. Ensimmäinen este oli poistettu. Puuttui vain toimitushenkilökunta. Hannua ei rahantulo kiinnostanut, eikä Kaijalla ollut alkuunkaan vaadittavaa taitoa lehdentekoon. Kaikki putosi tietenkin omille kapeille hartioille. Juttujen teko, piirroskuvitus, taitto, sidonta, nidonta, markkinointi ja irtonumeromyynti. Kirkkaimmankin päivänvalon kestävä ensimmäinen oman kustantamon uunituore lehti valmistui: ”Väliahon Sanomat”. Painosmäärä oli alkuun vaatimaton, kokonaista yksi kappale. Myyntihinnaksi määrittelin sopivasti passelin 50 p/kpl. Isä osti säälistä ja myötätunnosta ainoan lehden. Koska yhtiön rahavarat olivat onnettoman pienet, päätin sulkea painotalon. Konkurssiinhan se olisi tällä menolla muutenkin ajautunut.

Oli meillä orjalapsilla joskus pieniä ilonhetkiä, koimme välähdyksiä helpommasta elämästä, poissa orjapiiskurin silmistä. Pääsimme kesäisin viikoksi, kahdeksi mummolaan. Äidin kotitila ”Kaija” Remojärvellä oli kauan odotettu lomakohde. Tosin muutaman suon, hiekkatien ja kärrytien takana. Askel ei painanut, päinvastoin. Pääsimme mummon ja enojen luokse elämään hieman vapaampaa elämää. Lydia-mummo piti meitä kuin kukkaa kämmenellä, Olavi-enon kanssa värkkäsimme leluja ja iltaisin pääsin vintille lukemaan Tex Willereitä. Vanhempi Reino-eno opetti pajassaan sepän alkeet. Alasin kilkahteli iloisesti, kun taoin painavalla sepän lekalla punaisena hehkuvaa rautamöhkälettä, jota eno piteli ja käänteli pitkävartisilla pihdeillä. Ahjoon oli mukava lisätä hiiliä ja polkea hömöttimen kautta niihin tulista elämää. Eno jaksoi neuvoa, ohjata ja kannustaa sepäntaidon saloihin. Oppi ei mennyt hukkaan, vaan innostuin vanhemmalla iällä Vantaan työväenopistossa takomaan aivan oikeita puukkoja, helakahvalla sekä ompelemaan lestalle ja kuvioimaan niihin näyttävät nahkatupet. Paljon muitakin arvokkaita neuvoja eno ehti naperolle opettamaan.

Lopulta koitti sekin aika, että isän ja mamman veneet karahtivat lopullisesti kiville. Hän oli hankkinut Juvan kirkonkylän läheltä Ahosen yläkerrasta vinttikamarin. Hieman haikeina katsoimme, kun mamma kanteli pieniä vaate- ja astianyyttejään Hilu-hevoson kärryihin. Oli jäähyväisten aika. Illalla tupa tuntui tyhjältä ja autiolta. Jotain puuttui. Äiti oli hiljainen, mutta isän kasvoilla karehti pienoinen hymy.

Vuodet kuluivat nopeasti. Pääsin oppikouluun. Matkaa kotoa kirkolle oli kohtuullisesti, joten menin mammalle alivuokralaiseksi. Mamma oli jossain vaiheessa vaihtanut asunnon raittiimpaan huusholliin. Koulumatkaa Tuovisen yläkerrasta Yhteiskoululle ei ollut kuin muutama sata metriä. Viikot vietin mammalla ja viikonlopuksi riensin kotiin.

Olin saanut Olavi-enolta lainaksi levysoittimen ja pikkukasan levyjä. Sain soitella levyjä koululla

ennen joululoman alkua. Piilotin soittimen eteisen lattialle, mutta mamman tarkka silmä huomioi sen heti. "Mikäs se tuo paketti on?", tivasi mamma. Pitihän se näyttää. Ensimmäiseksi levyksi osui Paul Ankan "You are my Destiny". Anka hehkutteli sydämeenkäyvästi juu aaa mai destönii. Mamma kuunteli suu maireana. Seuraavana päivänä, kun tulin koulusta, oli mamma ovella vastassa. "Soeta Seppo se pojjan kappale uuvvestaa, kun se nii somasti laoloo luritteloo". Myöhemmin selvisi, että hän kuuli: Jumaalanii...

Aika kului. Olimme muuttaneet Lahteen. Mamma tykkäsi käydä vierailulla, yleensä joulun tietämissä. Hänen suhtautumisessaan arkiseen elämään oli tapahtunut melkoinen, myönteinen muutos. Hänestä huokui selkeästi rennompia ja ystävällisempiä ote. Jutut äidin ja isän kanssa soljuivat perin luontevasti ja määräilevä käytös oli sulanut jonnekin menneisyyteen. Hän jaksoi istua ilta illan jälkeen vahtimassa töllöttimen antia. Kämmenet läiskyivät reisiin ja raikkaan rikkaat kommentit höystivät katselua. "Kato ihmeessä tuota manketiinia, ku on vetäny paviljongit piähänsä" ja lännenelokuvat saivat omat arvostelunsa: "Kato hiessä tuota pahalaista, män ja ampu tuon toesen rehjakkeen".

Vastavuoroisesti kävimme vaimoni Merjan kanssa kesälomilla mamman luona Juvalla. Kun lipaston päällä olevat kehystetyt kymmenet valokuvat lapsista, lapsenlapsista jne. oli tarkistettu ja jokaisen nimi- ja syntymäpäivät kuultu, mamma supatti: "Käötkö Seppo tuola viinakaapassa, tuo par pulloa vaekka koskenkorvoo. Ite en kehtoo männä, ku alakavat pitkäkieliset het juopoksi haakkumaa." Täytin toiveen. Saman toiveen saivat täyttää vävyt ja monet muut lapsenlapset. "Iha vua syvänliäkkeeks", selvensi touhukas mamma.

Mamma pääsi hetkeksi koko Suomen huomion keskipisteeksi. Lehdistö oli haukkana paikalla.

Ruotsin pääministeri Tage Erlander ja presidentti Urho Kekkonen matkalla Savossa. Erlanderin suku on Juvan Suhosia, Urho Kekkonen osoittelee Erlanderia ja juvalaisen Ada Ylösen os. Suhonen yhdennäköisyyttä. Ympärillä toimittajat ja lehtikuvaajat. Kalle Kultala, Juva, 1967. Suomen valokuvataiteen museo.

Eräänä päivänä soi puhelin ja äidille ilmoitettiin Juvan Vanhustentalolta: "Adan kunto on romahtanut. Hän on hyvin heikossa kunnossa". Lauantaina lähdin äidin ja Kaijan kanssa Juvalle katsomaan potilasta. Näky oli musertava. Luurangoksi laihtunut ennen niin rehevä mamma rohi kovassa keuhkokuumeessa sairasosaston sängyssä. Hän oli kaatunut kotonaan. Jalka oli poikki, mutta sitä ei ollut uskallettu kipsata. Puhekyky oli mennyt, mutta juttelin mammalle niitä näitä ja lähtiäisiksi otin mamman käden omaani. Kyyneleet silmissä toivotin mammalle "hyvää matkaa sinne jonnekin". Onnettoman ohut kädenpuristus ja silmäkulmasta vierähtänyt kyynel kertoivat terveisten menneen perille.

Illalla Lahteen kiiri suruviesti. Mamma oli nukkunut rauhallisesti pois tästä pahasta maailmasta. Hän oli monisairas. Sydän, diabetes ja monet muut rempat, sekä monet menetykset nakersivat mamman hentoa kortta. Hän oli joutunut hautamaan ennen kuolemaansa molemmat poikansa. Isä-Viljo menehtyi Lahdessa autokolarissa ja kaksoisveli Martti nukkui pois muutaman vuoden kuluttua Haminassa.

Saimme elää maalla hienon lapsuuden ja alkavan nuoruuden. Maatyöt, omat vanhemmat ja ennen kaikkea mamma antoivat paljon uusia eväitä elämälle. Opimme kaikki peltotyöt, pellavan korjuun, liottamisen mutahaudassa, kuivuuttamisen, loukutuksen, lihtaamisen, häkilöinnin ja lopuksi harjauksen. Opin käyttämään isän puutyökaluja, jopa työntelemään kuurtoja suksenpohjiin ja

ennen kaikkea "teroittamaan" höyliä terät höyläpenkin rautatapeissa. Lisäoppina tuli terien kunnostus hiomakivellä. Isä neuvoi, tuhahteli ja siirteli sätkää suupielestä toiseen. Mutta, ennen kaikkea hän kannusti ja jaksoi neuvoa. Opin käynnistämään "ryyppyllä" maatalousmoottorin, syöttämään puimakoneen kitaan puitavaa viljaa, opin hoitamaan ja valjastamaan Hilu-hevoset. Saimme oppia perunapenkien multaamisen, kasvimaan rikkaruohojen kitkennän, harvennukset ja sadonkorjuun. Puolukoitten survomisen talven varalle tiinuun, sianruhon kaltaamisen lämpimällä vedellä ja terävällä puukolla, sekä sisäelinten käsittelyn. Keväisin jäisten ropsien parkkauksen, kuorimaraudalla tai petkeleellä puolipuhutaaksi tai puhtaaksi. Kirves, pokasaha ja vesuri alkoivat pikkuhiljaa totella käyttäjän aivoituksia. Mamman kanssa saimme oppia villan karstaamisen, leppeiden teon ja rukilla langaksi surruuttamisen. Mikä oli vierasta, se opeteltiin, vaikka kantapään kautta. Neulomaan enkä virkkaamaan, toisin kuin Kaija, koskaan oppinut. Parhaani yritin, pannulappua tavoittelin virkata ähertää, mutta mamman mielestä tekeleestä "ei mokomasta ou ies kalunlämmittäjäksi." Puutyöharrastusta olen jatkanut vanhemmalla iällä työväenopistossa yli 40 vuotta. Äiti opetti leipomisen saloja. Se oli mukavaa, pyöritellä pullia tai kaulita piirakanpohjia, pilkkoa tappaispaistia saviruukkuun ja vahtia uunissa tai pannulla paistumista. Kokkaaminen tarttui sisimpään. Se jatkuu edelleen kotikokkauksena ja mukavassa joukossa "Miesten kesken keittiössä" Omnian harrastepiirissä.

Vielä vuosikymmenten jälkeen muistan mukavat illat ja puhdetyöt Väliahon torpassa. Sytytin isän kanssa Tilley-lampun valaisemaan tupaa. Äiti helskytti kutomakonetta, pirta sirrasi ja polkimet kalahtelivat. Mamma surruutteli vorkkia (rukkia), tai kilisytteli kudinpuikkoja hengellisiä hyräillen. Ei ollut yhdet, eikä kahdet villalapaset, sukat, villahousut ja paidat, jotka mamman kutomina torjuivat pakkasta. Kaija keri langat viipispuulta (viipispuu) keriksi, joskus harvoin pysäytimme Hannun kanssa viipispuut, jolloin kerittävä villalanka katkesi. Vielä harvemmin, jos silloinkaan, tökkäsimme salamannopeasti puukalikan vokin poljinlaudan alle, jolloin mamman ja vokin rytmit sekosivat ja kehrättävä lanka sotkeutui mykkyräksi. Isä veisteli tai höyläsi lankkuja ja lautoja. Saimme Hannun kanssa hienoja rullalle kiertyneitä lastuja, joista teimme pieniin puupalalaivoihin purjeita. Sitten pääsimme matolla purjehtimaan kaukomaille, Intijaan ja Ameriikkaan. Painiksihan se usein meni, kun Hannu purjehti Ameriikkaan Gørlannin kautta, vaikka yhdessä olimme sopineet, että laivat seilaavat Atlantin yli. Myös lemmikit, vanha lines-kissan rotjake ja ärhäkän leikkisä Peni-koira vaativat oman huomionsa ja hellittelyn.

Saan myös kiittää erittäin humaania Nääringin kansakoulun opettajaa, Salli Nykästä. Hän huomasi melko pian, että olin kiinnostunut lukemisesta ja kirjoittamisesta. Pieni ja vaatimaton koulun kirjasto oli nopeasti kahlattu läpi. Opettaja yritti saada tilalle uusia kirjoja, mutta määrärahoja ei ollut. Myös kirjoittamista hän opasti ja neuvoi parhaansa mukaan. Niin lukeminen, kuin kirjoittaminen on säilynyt intohimoisena harrastuksena koko elämän ajan. Kirjoittamiani lehtijuttuja on melkoinen röykkiö ja muutama kirja on nähnyt päivänvalon.

Vaikka elämä maalla oli joskus rankkaa ja lapsia uuvuttavia, olot olivat köyhät, saimme rikkauden omaan elämäämme aivan muista asioista. Huolehtivista vanhemmista, orjapiiskuri mammasta sekä päivittäisestä aherruksesta, joka näin jälkepäin ajatellen on ollut meille se suurin rikkaus ja rakkaus.

Espossa keväällä 2022

Seppo Ylönen